



"ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם"

שני חוטי אש שיצאו מקדשי הקדשים אכלו את נשמות בני אהרן במיתת נשיקה

כל הצדיקים, אלא שההפרש הוא, שהצדיקים הנשיקה מתקרבת להם, ואילו הם נתקרבו לה, והוא אומרו בקרבנות לפני ה'.

ואומרו 'וימותו' בתוספות וא"ו, רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם, לא נמנעו מקירוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות, עד כלות נפשם מהם והבן. ובחינה זו אין מכיר איכותה, והיא מושללת ההכרה, לא מפי מין האנושי ולא מפי כתבו, ולא תושג בהשערות מושכל הגשם".

וצריך ביאור ליישב הסתירה ממה שלמדנו, שמתו משום שהורו הלכה בפני משה רבם, בבחינת: "אש זרה אשר לא צוה אותם", אם כן איך מתו במיתת נשיקה שהיא מיתת הצדיקים. ואם נאמר כי מיתה זו היתה בגדר עונש צריך ביאור איזו מדה כנגד מדה יש כאן.

היראה היא שמירה לצדיקים שלא תצא נפשם מאהבת ה'

רחש לבי דבר טוב לבאר כל זה, על פי הקדמה יקרה ממשנתו הטהורה של המגיד מקודניץ זי"ע ב"עבודת ישראל" (פרשת בחוקותי) על הפסוק (ויקרא כו-ב): "והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים". ופירש רש"י: "אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלקים". וביאר בדברי קדשו לפרש הכוונה בזה, בהקדם לפרש המשנה (אבות פ"ג מ"ב): "רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאילמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו".

ויש לומר כי רבי חנינא סגן הכהנים טמן בדבריו ענין נשגב, כי תכלית העבודה של איש ישראל היא שיעבוד את ה' באהבה עצומה ברשפי אש שלהבת יה, עד שמגודל האהבה והתענוג יתדבק בה' דביקות עצומה כמו שכתוב (דברים ד-ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולם היום".

[וכן הוא בעירובין סג.]: "רבי אליעזר אומר, לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן. מאי דרוש, (ויקרא א-ז) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח, אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט". ופירש רש"י: "ואף על פי שהורו כראוי, נענשו שלא נטלו רשות". וכן פירש רש"י בפרשתנו (שם י-ב): "ותצא אש. רבי אליעזר אומר, לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן".

והוסיף המהר"ל ב"גור אריה" על פירוש רש"י: "אף על גב דקרא כתיב אש זרה אשר לא צוה אותם, מפני שאותו אש שהקריבו הורו הלכה בפני משה רבם נקרא אש זרה, דכיון דהוא הלכה בפני משה רבם, היה אותו אש זר לפני ה', ואינו אש של קטורת". [ברור לכל משכיל כי חטאם היה רק על דרך שדרשו בגמרא (יבמות ככא): על הפסוק (תהלים נ-ג): "וסביביו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה"].

אלא שעתה מוטלת עלינו החובה להבין, לפי מה ששינוי כלל גדול במשנה (סוטה ח:): "במדה שאדם מודד בה מודדין לו". אם כן צריך ביאור מהו העונש מדה כנגד מדה, שיצאה אש מקדשי הקדשים ושרפה את שני הקדושים נדב ואביהוא על שהורו הלכה בפני רבם.

"בקרבנת לפני ה'" במיתת נשיקה

פתח דברינו יאיר במה שמגדיר הכתוב בפרשת אחרי-מות סיבת מיתתם של בני אהרן (ויקרא טז-א): "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנת לפני ה' וימותו". ומפרש ה"אור החיים" הקדוש שבא ללמדנו בכך, שיצאה נפשם מגודל הדביקות בבחינת (שיר השירים ה-ו): "נפשי יצאה בדברו", והנה דברות קדשו מלהבות אש:

"דיבר ה' למשה דרך מיתתו, שהיתה על זה האופן בקרבנת לפני ה', פירוש שנתקרבו לפני אור העליון בחיבת הקודש ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים. והנה הם שווים למיתת

בפרשתנו פרשת שמיני אנו למדים על מיתתם של שני בני אהרן נדב ואביהוא ביום חנוכת המשכן (ויקרא י-א): "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת, ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'".

חכמינו ז"ל מגלים לנו בגמרא (סנהדרין נב.): "שני חוטיין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע, ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום". וצריך ביאור מה שיצאו שני חוטים של אש ואחר כך נתחלקו לארבעה, ולא יצאו לכתחילה ארבעה חוטים של אש.

מצאתי ביאור נפלא על כך במשנתו הטהורה של ה"מגלה עמוקות" זי"ע בפרשתנו, על פי מה שדקדק בלשון הכתוב: "ותצא אש מלפני ה'", ולכאורה קשה הלא ידוע כי השם הוי"ה הוא מדת הרחמים, ואם כן כאן שיצאה האש לשרוף אותם במדת הדין, היה צריך לומר: "ותצא אש מלפני אלקים".

ומיישב הכל בחדא מחתא על פי מה שכתוב (דברים ט-כ): "ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא". ופירש רש"י: "להשמידו, זה כילוי בנים... ואתפלל גם בעד אהרן, והועילה תפילתי לכפר מחצה, ומתו שנים ונשארו השנים".

לפי זה מבאר ה"מגלה עמוקות", כי מטעם זה יצאו שני חוטים של אש ונתחלקו לארבעה, כדי לרמז בכך שרצה הקב"ה לשרוף כל ארבעת הבנים של אהרן, אבל בזכות תפלתו של משה נכנסו שנים בחוטמו של כל אחד מהם. וזהו שכתוב: "ותצא אש מלפני ה'", שהפך הקב"ה מדת הדין למדת הרחמים, בכך שנשרפו רק שני בני אהרן ולא כל הארבעה.

בני אהרן מתו משום שהורו הלכה בפני משה רבם

אמנם ראוי להתבונן לפי מה שגילו לנו חכמינו ז"ל הסיבה למיתתם של בני אהרן בגמרא (יומא נג.)

גמרא: "שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע, ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום"

מגלה עמוקות: האש נתחלקה לארבע לשרוף ד' בני אהרן, אבל בזכות תפלתו של משה שרפה רק שנים

גמרא: "לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן" - שצריך להביא אש מן ההדיוט

שילוב דברי ה"אור החיים" שמתו בנשיקה: "בקרבתם לפני ה', עם העונש על שהורו הלכה בפני משה רבם

אמנם אם אדם עובד את ה' רק באהבה יש בכך סכנה, שמגודל התענוג הוא עלול לבוא לידי כלות הנפש, שתעזוב נפשו את הגוף החומרי ותתדבק בהקב"ה מקור החיים, לכן צריך האדם לעבוד את ה' גם במדת היראה, שיתמלא יראה ופחד לעמוד לפני הקב"ה שהוא מלך רם ונשא, ועל ידי זה תצמצם היראה את מדת האהבה שלא תצא נפשו.

הנה כי כן זהו שאמר רב חנינא סגן הכהנים: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות", היינו בשלומה של מלכות שמים שממנה נמשכת יראה על האדם, כעבד העומד ביראה ופחד לפני המלך, "שאימלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו" - "איש" הוא רמז על הקב"ה על דרך שכתוב (שמות טו-א): "ה' איש מלחמה", "את רעהו" הוא רמז על האדם שעובד את ה' בדביקות ותענוג, "חיים בלעו", כי מחמת התענוג והדביקות היתה נפשו נפרדת מהגוף.

"והייתי לכם לאלקים" להמשיך לכם מדת היראה

בדרך זו מפרש ה"עבודת ישראל" דברי רש"י: "והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני", והוא תענוג הנשמות בדביקות נפלאה שעל ידי זה לא תהיו מזדעזעים ממני, כי אדרבה מגודל רשפי אש תדבק הנפש להקב"ה. ועל כך הוסיף רש"י: "יכול לא תראו ממני", הכוונה בזה בלשון קדשו:

"כלומר כיון שלא תיראו ממני, תגיעו להתפשטות הגשמית ותהיו אפס ואין, כענין שנאמר בנדב ואביהו בקרבתם לפני ה' וימותו, שגם הם קרבו את עצמם יותר מדאי ונשארה נשמתם במקורם כנודע, תלמוד לומר והייתי לכם לאלקים, שתהיה עבודת היראה מצורף לבחינת האהבה לצמצם אותה ולהגבילה".

וכוונתו לפרש בזה מה שאומר הקב"ה: "והייתי לכם לאלקים", שאמשיך לכם מדת היראה משם אלקים, שהוא מדת הדין אשר ממנה נמשכת יראת שמים, על דרך שכתוב (קהלת ג-ד): "והאלקים עשה שיראו מלפניו", כדי לצמצם בכך את האהבה שלא תצא נפשכם מגודל הדביקות בה'.

אמנם לפי דבריו הקדושים צריך ביאור להבין, מדוע באמת יצאה נפשם של נדב ואביהו מגודל אהבת וקרבתם לפני ה', ולא הועילה מדת היראה של נדב ואביהו לצמצם את גודל אהבתם לה' שלא תצא נפשם, שהרי לא יעלה על הדעת ח"ו לומר על צדיקים הללו, שהקב"ה העיד עליהם: "בקרובי אקדש", שלא היתה בהם מדת היראה.

"מורא רבך כמורא שמים"

ונראה לבאר הענין בזה בדחילו ורחימו, בהקדם לפרש מה ששינו במשנה (אבות פ"ד מ"ב): "מורא רבך כמורא שמים". ויש לומר שהתנא התכוון ללמדנו בזה, כי כמו שצריך לעבוד את ה', לא רק במדת האהבה, אלא גם במדת היראה המצמצמת את האהבה, כדי שלא תצא נפשו מגודל האהבה והדביקות בה', כן צריך להיזהר שלא להתקרב יותר מדי במדת אהבתו לרבו, כדי שלא יבוא ח"ו לזלזל בו, אלא צריך להתלבש במדת היראה, כדי לצמצם בכך את אהבתו שלא יתקרב יותר מדי.

והנה כאשר נתבונן נראה כי ענין זה מתאים להפליא עם מה ששינו במשנה (שם פ"ב מ"י): "והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה". ומפרש רבינו יונה:

"והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, כנגד ולא קרוב. והוי זהיר בגחלתן שמא תכוה. משל למתחמם כנגד האור, אם עמד הימנו ברחוק כראוי לו, נמצא נהנה ואינו נכוה, ואם קרב יותר מדאי נמצא נכוה. כך המתחמם כנגד אורן של חכמים ונהנה מחכמתם, צריך לעמוד לפנייהם מתוך יראה ואימה וכובד ראש, ואל ינהיג קלות ראש לפנייהם, ואל יקרב להם יותר ממה שהקריבוהו, שמדה זו מרחקתו ומחייבתו עונש גדול".

יומתק לצרף בענין זה מה שהביא ה"בני יששכר" בספרו "אגרא דפרקא" (אות ח):

"צוה רבינו הקדוש את בנו (כתובות קג): זרוק מרה בתלמידים. ושמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מוה"ר מנחם מענדל [מרימנאב] צוק"ל, שעיקר קיבול הלבנה מאור החמה הוא בריחוקת כנודע, וכל מה שמתרחקת ביותר תקבל יותר מאורה, וכל מה שמתקרבת ביותר אל המשפיע יכה מאורה, כן הוא בדמיון קבלת התלמיד מהרב, על ידי שיתנהג עם רבו בריחוקת בחינת היראה יקבל ממנו יותר, ומחויב לקבל מוראו ביותר ויקבל יותר".

מעתה יאירו עינינו להבין דברי רבי אליעזר: "לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן". הביאור בזה כי מה שאסור להורות הלכה בפני רבו, הוא גם כן כדי להראות בכך יראה מכבוד רבו, שאינו מעז להורות הלכה בלי רשות רבו, שעל כך שנינו: "והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה". נמצא לפי זה כי על ידי שהורו נדב ואביהו הלכה להביא אש מן ההדיוט בפני משה רבם, היה בזה פגם לפי קדושתם בבחינת מורא רבם.

הנה כי כן מאחר ששינו: "מורא רבך כמורא שמים", כי הקפיד הקב"ה על מורא רבו כמורא שמים, לכן על ידי שפגמו בני אהרן בבחינת "מורא רבם", נענשו מדה כנגד מדה שלקחו להם מן השמים לפי שעה גם "מורא שמים", ועל ידי שאיבדו את מדת היראה המצמצמת את האהבה שלא תצא נפשם, יצאה נפשם מפאת גודל הדביקות בבחינת: "בקרבתם לפני ה' וימותו".

"אל תקרב הלום" כדי שלא תמות במיתת נשיקה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הקשר הנפלא בין מה ששינו בגמרא הנ"ל: "שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע, ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום", למה שלמדנו מדברות קדשו של ה"אור החיים" הקדוש, שמתו במיתת נשיקה בבחינת: "בקרבתם לפני ה' וימותו", בהקדם לבאר שיח סוד שרפי קודש בין הקב"ה למשה רבינו, בגילוי הראשון שנתגלה אליו הקב"ה במראה הסנה (שמות ג-ב):

"וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה. וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני, ויאמר אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. ויאמר אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים".

שני חוטים של אש מקדשי הקדשים ושרפום, כי שני חוטים של אש שיצאו מקדשי הקדשים, הם בבחינת אור ה' שמשרה שכינתו בקדשי הקדשים, ועל ידי שהתקרבו להיכנס לקדשי הקדשים כדי להתדבק בה', יצאו שני חוטים של אש שהם אש של מעלה, ועל ידי זה דבקה נשמתם באש זו כנר שמתבטל בפני אבוקה ופרחה מגופם.

שמחתי כמוצא שלל רב למצוא מקור לביאור זה בדברי ה"אור החיים" הקדוש, בספר הקדוש "עץ הדעת טוב" לרבינו חיים וויטאל תלמיד מובהק של רבינו האריז"ל (פרשת אחרי ד"ה עוד ירצה על הדרך) שמבאר ענין מיתת בני אהרן ביום חנוכת המשכן בלשון קדשו:

"כי אותו היום היה ראשון לרדת השכינה לדור בתחתונים, ואז נתקרבו אלו על ידי הקטורת להתקשר בשכינה אשר לפנים מבית להכפורת, וחשבו לחזות בשכינה על ידי הקטורת, ונתדבקו נפשותם בשכינה הנקראת אש אוכלה ומתו בנשיקה. וזהו סוד ותצא אש, היא השכינה מלפני ה', שהוא בית קודש הקדשים, ותאכל אותם. וזהו שכתוב בקרבנתם לפני ה', בבית קודש הקדשים נתקרבו אל השכינה, ואחר שנתקרבו וימותו בנשיקה, ושאר הצדיקים אינם כן אלא מתים ואחר כך מתדבקים בשכינה. וזהו עצמו סוד מה שאמר משה, הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש, כי אדרבה להיותם מתקרבים לו נקדש בהם."

הרי לנו דברים ברורים כי האש שיצאה מקדשי הקדשים, היא השכינה הקדושה שהשרה הקב"ה בקדשי הקדשים, ומה שכתוב: "ותצא אש" היא השכינה שיצאה מקודש הקדשים, ועל ידי שדבקו בני אהרן הצדיקים בשכינה יצאה נשמתם במיתת נשיקה.

עבודת ישראל: צריך יראת ה' כדי לצמצם את האהבה, שלא תצא נפשו בבחינת: "בקרבתם לפני ה'"

משנה: "זהו מתחמם כנגד אורן של חכמים, וזהו זהיר בגחלתן" שלא תתקרב יותר מדי, שלא תכוה"

"מזרא רבך כמזרא שמים" - שתהיה יראת רבו כיראת שמים, שלא יתקרב יותר מדי באהבתו לזלזל ברבו

בני אהרן שהורו הלכה בפני משה פגמו במזרא רבם, ואיבדו לשעה מזרא שמים המצמצם את אהבת ה'

שבדרך כלל מכלה את מה שהיא נאחזת בו, לכן תמה על מה שראה שינוי הטבע: "מדוע לא יבער הסנה". על כך גילה לו הקב"ה שאין מדובר כאן באש של מטה שהודלקה על ידי בשר ודם, אלא באש של מעלה שהקב"ה מתגלה בה בסנה, וכך דרכה של אש של מעלה שהיא שורפת ואינה מכלה.

לכן באותו דיבור שגילה לו הקב"ה שמדובר כאן באש של מעלה, הזהירו מיד: "אל תקרב הלום", שלא תתקרב יותר מדי כדי שלא תצא נפשך, כדרך שקרה לנדב ואביהוא: "בקרבתם לפני ה' וימותו". לכן כאשר הבין משה כוונת הקב"ה מיד: "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים", שנתלבש במדת היראה והפחד שלא תצא נפשו מגודל הדביקות.

שני חוטי אש יצאו מאור השכינה בקדשי הקדשים

הנה כי כן הרווחנו להבין איך דברי ה"אור החיים" הקדוש, כי שני בני אהרן מתו במיתת נשיקה בבחינת: "בקרבתם לפני ה'", עולים בקנה אחד כפתור ופרח עם מה ששינוי בגמרא שיצאו

וצריך ביאור להבין הטעם שלא מצינו בכתוב תשובה על פליאתו של משה: "מדוע לא יבער הסנה". אך התשובה על כך למדנו מדברי חכמינו ז"ל במדרש (שמו"ר ב-ה), כי כשהודיע הקב"ה למשה שהוא זה שנתגלה אליו באש מתוך הסנה, רמז לו בכך תשובה על שאלתו, כי האש של מעלה כך דרכה שהיא מאירה, ואינה מכלה את החפץ שהיא נאחזת בו.

וכן מצינו בתוספות (חגיגה כז. ד"ה שאין) שהביאו בשם מדרש תנחומא (פרשת תרומה אות יא), כי כשצוה הקב"ה למשה לעשות מזבח עצי שטים ולצפותו נחושת כדי להקריב עליו קרבנות, תמה על כך ממקרא שכתוב (ויקרא ו-1): "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", והרי הציפוי של נחושת ניתן מן האש והעץ של המזבח נשרף באש. על כך השיב לו הקב"ה כפי שהביאו התוספות: "כך דרכי באש של מעלה, אש אוכלה אש ואינו מכלה, כדכתיב והסנה איננו אוכל".

מעתה יאירו עינינו להבין סדר הפסוקים, כי כשראה משה רבינו שהסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, חשב לתומו כי האש היא אש של מטה

קושיית ה"ערוך לנר" מהאש של מעלה שאינה מכלה

והנני להעלות על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן, מרגניתא טבא, כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שנחלקו חכמי התלמוד בגמרא (סנהדרין נב.) בענין מיתת בני אהרן, האם האש אכלה רק את נשמתם שפרחה מגופם אבל גופם נשאר בשלימות, או שהאש שרפה גם את גופם. רבי אלעזר שמגדיר את מיתתם: "שריפת נשמה וגוף קיים", סובר כי האש שלטה רק בנשמותיהם שפרחו מן הגוף, בעוד שהגוף נשאר קיים, ולמד כן ממה שכתוב: "וימותו לפני ה'" - כעין מיתה שהנשמה מסתלקת והגוף קיים.

אבל רב מתנה סובר שגם גופם נשרף, ומה שמגדיר הכתוב שריפתם "וימותו", הכוונה בזה: "דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה". פירוש, שהשריפה התחילה מבפנים שיצאה נשמתם תחילה כעין מיתה, אולם אחר כך נשרף גם גופם מבחוץ, ומביא ראיה שהמיתה התחילה מבפנים: "דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אומר, שני חוטים של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע, ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה".

ותמה ה"ערוך לנר" (שם) על כך מהתוספות הנ"ל שהביאו בשם המדרש, שאמר הקב"ה למשה: "כך דרכי באש של מעלה, אש אוכלה אש ואינו מכלה, כדכתיב והסנה איננו אוכל". מעתה בשלמא לפי שיטת רבי אלעזר כי מיתת בני אהרן היתה בבחינת: "שריפת נשמה וגוף קיים", שפיר יש לומר שהאש של מעלה אכלה את נשמתם ולא שרפה את הגוף, אבל לפי שיטת רב מתנה שהאש שרפה גם את גופם, איך אפשר שהאש שיצאה מבית קדשי הקדשים שהיא אש של מעלה שרפה גם את גופם.

ישוב נפלא מתורתו של ה"חתם סופר"

ונראה ללמוד ישוב נפלא לקושיית ה"ערוך לנר" מתורתו של מרן ה"חתם סופר" ב"תורת משה" השלם (פרשת אחרי דף עה. ד"ה בקרבנם), שמביא מה שכתב ה"אבן עזרא" בפרשת אחרי (ויקרא טז-א), כי ממה שהסמיך הקב"ה: "אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו", להזהיר את אהרן שלא יכנס בקדשי הקדשים: "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת", אנו למדים כי בני אהרן נענשו משום שהכניסו את הקטורת לפנים מהפרוכת בקדשי הקדשים. וזהו פירוש הכתוב: "בקרבנם לפני ה' וימותו", שמתו על שנתקרו בו להיכנס בקדשי הקדשים.

אולם הרמב"ן (סו) חולק עליו: "ואינו כן על דעתי, כי הכתוב שמזכיר תמיד העוון אומר בהקריבם אש זרה". כלומר הרמב"ן מביא ראיה מלשון הכתובים שבני אהרן מתו משום שהקריבו אש זרה ולא משום שנכנסו בקדשי הקדשים, שהרי בפרשתנו כתוב: "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'". (וכן כתוב במדבר ג-ד): "וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה לפני ה'". הרי מבואר שמתו מפאת שהקריבו אש זרה.

על כך כתב ה"חתם סופר" ליישב הביאור של ה"אבן עזרא", שנענשו משום שנכנסו לקדשי הקדשים, ולהשוות פירושו עם פירוש הרמב"ן שמתו משום שהקריבו אש זרה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"בקרבנם לפני ה'. כתב רמב"ן דהרב אבן עזרא כתב, דמבואר כאן שמתו על שנכנסו לפנים ממחיצתם, וטען רמב"ן הא אמר הכתוב בהקריבם אש זרה לפני ה'. ולפי עניות דעתי לפי מה שכתבו התוספות שלהי חגיגה, אש של מעלה אינו שורף, אם כן יש לומר לא מתו אלא בחטא כניסה לפנים ממחיצה כהרב אבן עזרא, אלא אי לא היה אש זרה, אם כן אותן שני חוטין של אש שירדו מלמעלה ונכנסו בחוטמיהן, לא היה שורף גופם אלא להוציא נשמתם, אך על ידי אש זרה נשרף גופם לאפר, למאן דאמר שריפת נשמה וגוף היה".

נרחיב קצת לבאר דבריו הקדושים, על פי מה שלמדנו בגמרא הנ"ל: "לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן... אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט". נמצא כי לפי ערך קדושתם היו בידם שני פגמים, פגם אחד שהתקרו בו אל ה' להיכנס בקדשי הקדשים, ופגם שני שהורו הלכה בפני רבם להביא אש מן ההדיוט. והנה כבר הזכרנו שיטת רב מתנה כי לא רק נשמתם פרוחה אלא גם גופם נשרף.

לפי זה מיישב ה"חתם סופר" קושיית הרמב"ן על ה"אבן עזרא" בטוב טעם ודעת, כי אמנם בני אהרן נענשו "בקרבנם לפני ה'" – שנכנסו בקדשי הקדשים, ועל כך נענשו שיצאו שני חוטין של אש מקדשי הקדשים ונכנסו בחוטמם, אשר בהיותן של מעלה שאינה שורפת ומכלה הוציאה את נשמתם הרוחנית. אולם על מה שהורו הלכה בפני משה רבם להביא אש מן ההדיוט, נשרף גופם באותה אש של מטה אחרי שפרחה נשמתם.

וזהו שאמר רב מתנה: "דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה", כי מתחילה יצאה נשמתם על ידי האש של מעלה שיצאה מקדשי הקדשים, ועל ידי שיצאה נשמתם ומתו לא יכלו לשלוט על האש של מטה שאחזו בידם, ונשרף גם גופם כעונש על מה שהורו הלכה בפני רבם להביא אש מן ההדיוט.

מעתה על פי ה"חתם סופר" הרווחנו ליישב קושיית ה"ערוך לנר", איך נשרף גופם מהאש של מעלה, שהרי לפי מה שנתבאר שלטה האש של מעלה רק בנשמתם שיצאה מגופם, ומה שנשרף גופם לפי שיטת רב מתנה הוא רק מהאש של מטה, עונש על שהורו הלכה בפני משה רבם שצריך להביא אש מן ההדיוט.

ישוב ה"חתם סופר"

לפי השיטה שלא נשרפו גופם

אמנם יש להעיר על דברי ה"חתם סופר", כי ביאור זה עולה יפה לפי שיטת רב מתנה שגם גופם נשרף, אבל לפי שיטת רבי אלעזר שרק נשמתם שפרחה מן הגוף נשרפה, אבל גופם נשאר בשלימות, אם כן חזרה קושיית הרמב"ן על ה"אבן עזרא" למקומה, איך כתוב בתורה שמתו: "בקרבנם לפני ה'" משום שנכנסו בקדשי הקדשים, הלא כתוב מפורש שמתו משום שהקריבו: "אש זרה אשר לא צוה אותם".

אך לפי דברינו יש ליישב קושיית הרמב"ן על ה"אבן עזרא" בדרכו של ה"חתם סופר" גם לפי רבי אלעזר שלא נשרף גופם, כי שורש חטאם היה שהקריבו: "אש זרה אשר לא צוה אותם", שהורו הלכה בפני משה רבם. והנה על ידי שנתקרו אל משה רבם יותר מן הראוי, כי לא היה בידם "מורא רבם" שלא להורות הלכה בפניו, נענשו שאיבדו לפי שעה גם את "מורא שמים", ועל ידי זה נתקרו אל ה' להיכנס בקדשי הקדשים, ונענשו על כך שיצאה האש מקדשי הקדשים שהיא אש של מעלה, ונסתלקה נשמתם בבחינת מיתת נשיקה, כי לא היתה בידם היראה הנדרשת לצמצם את האהבה שלא תצא נפשם.

אלא שבכך נחלקו רבי אלעזר ורב מתנה, כי לפי שיטת רבי אלעזר נשאר גופם שלם, כי כבר נענשו מספיק שיצאה נשמתם במיתת נשיקה מפאת חוסר הצמצום של מדת היראה. אולם לפי שיטת רב מתנה שגם גופם נשרף, הטעם לכך הוא כי בנוסף על הסתלקות הנשמה על ידי האש של מעלה במיתת נשיקה, נענשו על ידי האש של מטה ששרפה גופם, כי באש זו הורו הלכה בפני משה רבם שצריך להביא אש מן ההדיוט.

והנה אחרי כל הדברים הללו ראוי לזכור, כי כל הביאורים הללו הם למעלה מהשגת אנשים פשוטים כמונו, שהרי מדובר כאן בשני בני אהרן שהיו קדושים וטהורים, כפי שהעיד עליהם הקב"ה: "בקרובי אקדש". ועלינו מוטלת החובה לשאוף לכך, שנזכה לעבוד את ה' ביראה ובאהבה בדביקות בה' ובתורתו, ועל ידי זה יתקיים בנו מקרא שכתוב (דברים ד-ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com